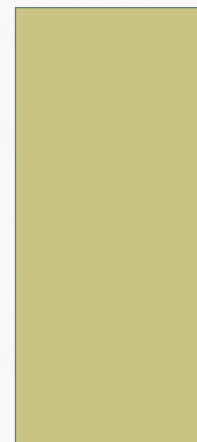

درس

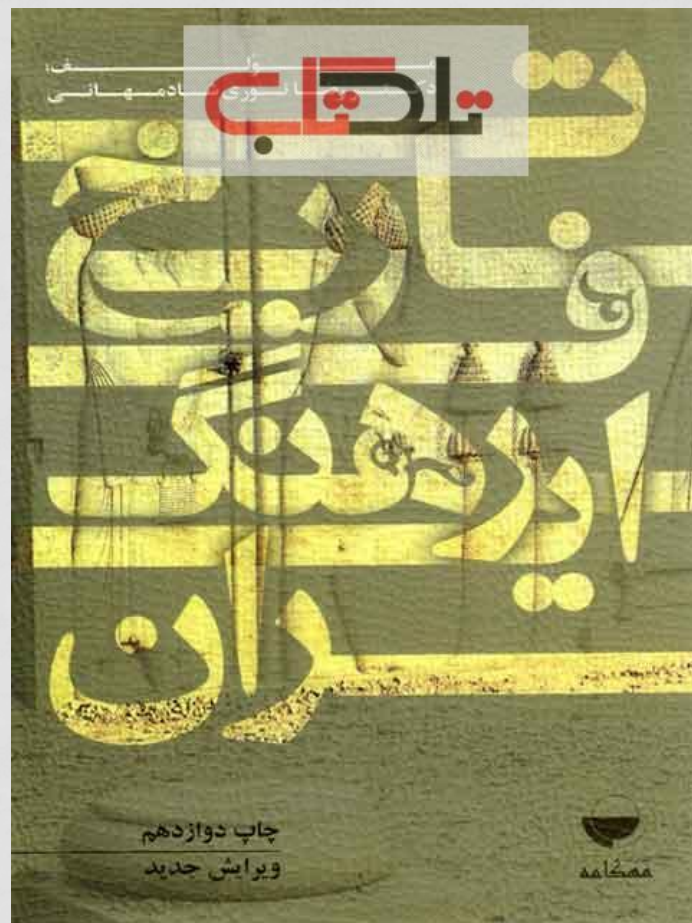
شناخت اماکن تاریخی ایران

عبدالمهدی رجائی

منبع درسی:

کتاب تاریخ فرهنگ ایران از دکتر رضا نوری
انتشارات مهکامه

معرفی این درس

- درس شناخت اماکن تاریخی ایران جزو دروس آزمون جامع است.
- این درس در چهار جلسه آموزشی سه ساعته و یک جلسه عملی در میدان نقش جهان اجرا می گردد.
- این درس به طور کلی به ما می گوید از هر دوران تاریخ ایران چه اثراتی (بناها و اشیاء) برای ما باقی مانده است. یعنی به موازات آموزش تاریخ، به معرفی این بناها و اشیاء می پردازد.
- در این درس ما متوجه می شویم که باستان شناسی دانش مهمی است چرا که قسمت هایی که باید در شناخت انسان به باستانشناسی مراجعه کرد بسیار بسیار طولانی تر از بخشی است که با دانش تاریخ بازسازی و درک می شود.

نظام های مطالعاتی درباره گذشته :

**به عبارت دیگر ما گذشته را از چه راه هایی
شناسایی می کنیم:**

- ۱. باستان شناسی
- ۲. تاریخ
- ۳. انسان شناسی
- ۴. اسطوره شناسی

باستان شناسی

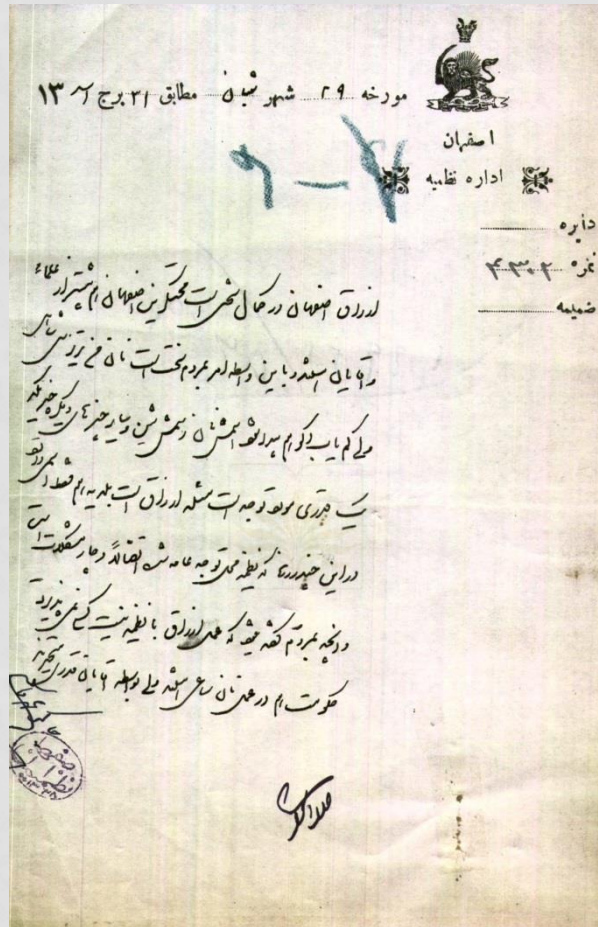
• **تعریف: علم پژوهش گذشته انسان برپایه آثار بازمانده از او**

- باستان شناسی فقط به مطالعه دوران باستان نمی پردازد بلکه تمام دوران ها را مورد مطالعه قرار می دهد
- اگر پیدایش خط را ورود به دوره تاریخی در نظر بگیریم، دوران پیش از تاریخ در حیطه علم باستانشناسی است. در این نگاه اهمیت علم باستان شناسی در مقابل علم تاریخ آشکار می گردد. زیرا از گذشته انسان ایرانی 800 هزار سال می گذرد، اما خط فقط چند هزار سال است که اختراع شده است. بنابر این باستانشناسان حوزه گسترده تری برای مطالعه دارند

ابزار باستانشناسی

مقایسه تاریخ و باستان شناسی

- موارد مورد کنکاش در باستانشناسی **اشیاء** است در حالی که تاریخ منابع مکتوب است

- باستانشناس به دولت ها و حکومت ها توجه کمتری دارد و بیشتر به **زندگی انسان و عقاید او** می اندیشد در حالی که مورخ به مسایل سیاسی و روابط بین کشورها بیشتر می اندیشد

تاریخ

- سنت تاریخ نگاری ایرانی قبل از اسلام به سبب فقدان آثار مکتوب به درستی مشخص نیست
- اما در ایران دوره اسلامی تاریخ نگاری با نوشتن سیره پیامبر آغاز شد و در قرن سوم و چهارم با تاریخ طبری و کتاب ابن مسکویه و تاریخ بیهقی به اوج خود رسید
- علاوه بر کتاب های تاریخی، یک مورخ از سفرنامه، خاطرات، منشآت ، اسناد و ... برای بازسازی تاریخ گذشته استفاده می کند

نقطه تحول تاریخ نگاری ایران چه بود؟

- تاریخ نگاری مدرن ایرانی با انقلاب **مشروطیت** شکل می گیرد
- در این تاریخ نگاری شاهنامه نویسی به مردم نامه نویسی
- تاریخ نگاری عوامانه و حاکمانه به تاریخ نگاری عالمانه
- و تبیین های جهانشمول به تبیین های زمانه و زمینه مند تبدیل شد
- بنیانگذار این راه جدید در تاریخ نگاری شخصی بود به نام **میرزا آقاخان کرمانی** که با نقد تاریخ نگاری منشیه کار خود را آغاز کرد

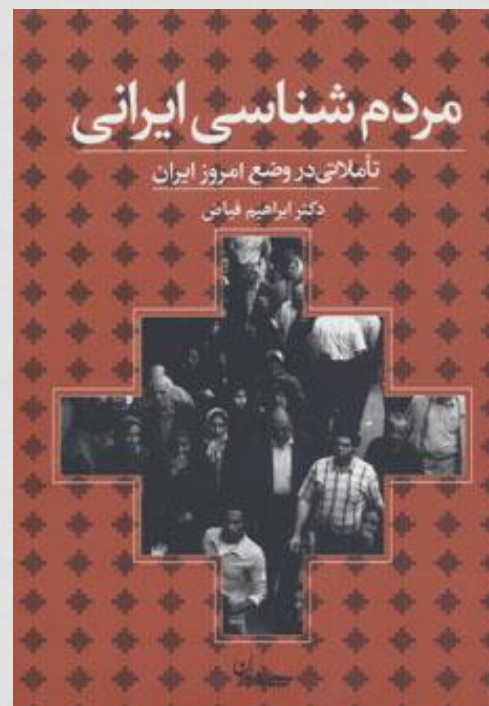
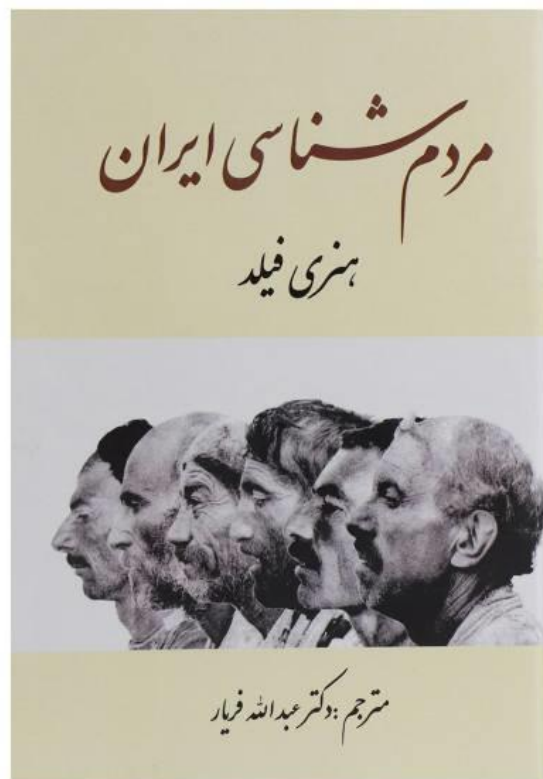
انسان شناسی

- انسان شناسی پژوهشهایی است که بر انسان و با تمرکز بر فرهنگ است
- در گذشته انسان شناسان به جوامع ابتدایی توجه داشتند اما امروزه انسان شناسی به جوامع مدرن امروزی نیز تأکید دارد.
- **آداب و رسوم، جشن ها و آیین های انسان ها در طول زمان در حوزه انسان شناسی است.**

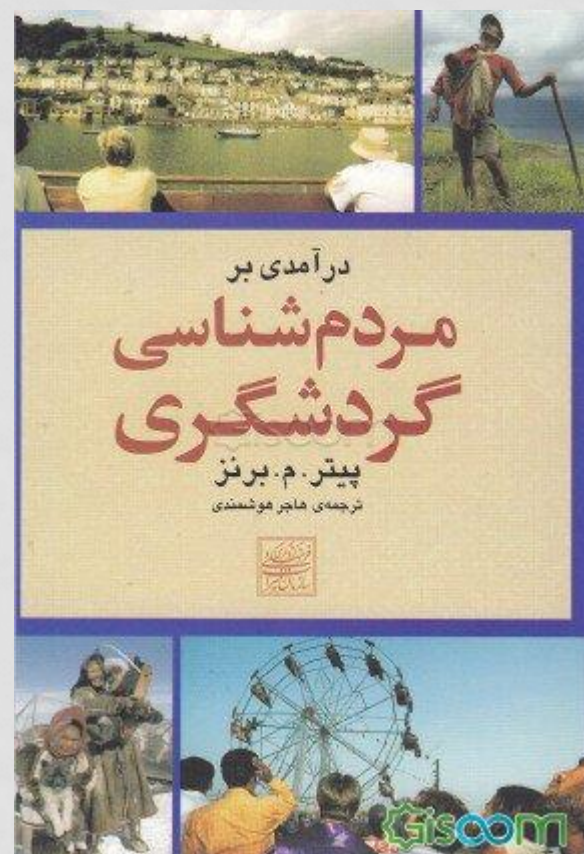
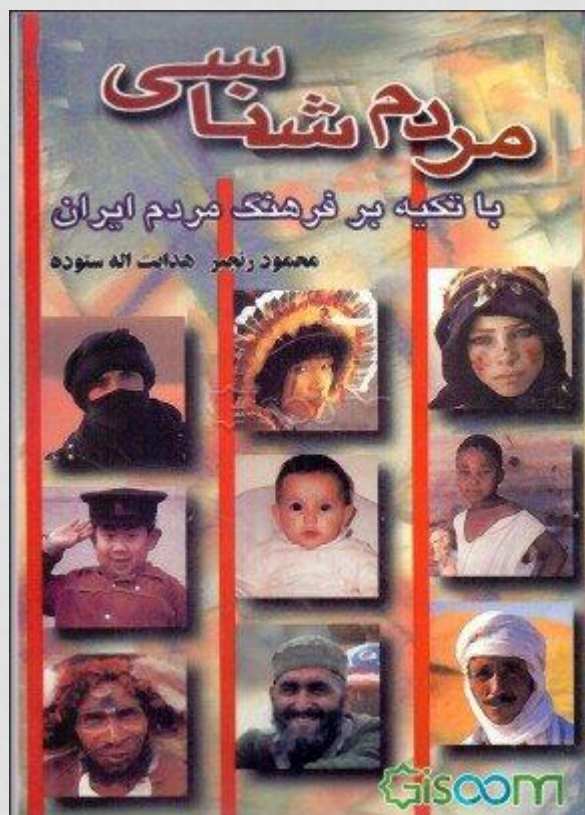
سوژه های انسان شناسی

چند کتاب راجع به مردم شناسی

چند کتاب راجع به مردم شناسی

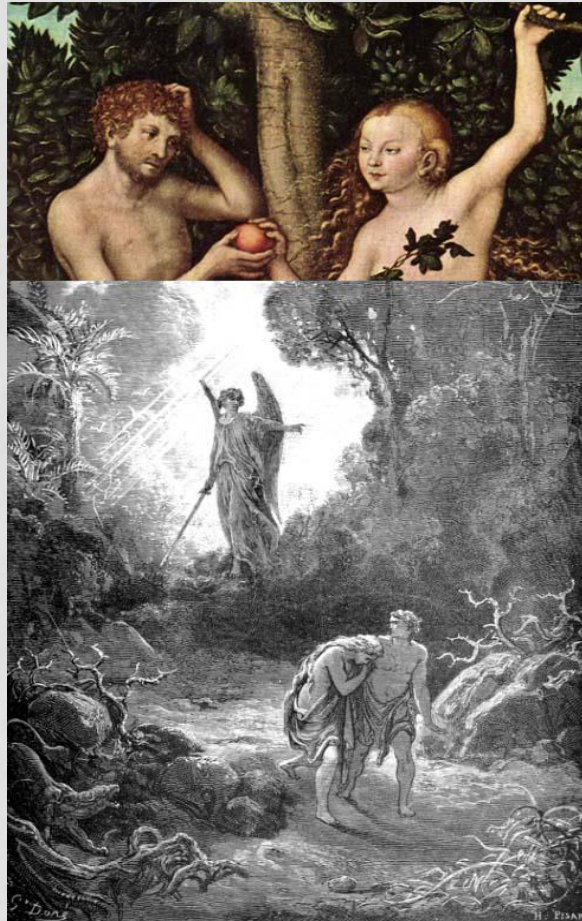
اسطوره شناسی

- اسطوره داستان و سرگذشتی **آسمانی** است که اصل و منشأ آن معلوم نیست.
- اسطوره گزارشی **مقدس** درباره امری مهم است که نقش و کنشی آیینی یافته است و معمولاً به مبدا جهان مربوط می شود.
- با رمزگشایی از اساطیر می توان گوشه های تاریک ساخت های اجتماعی و عقیدتی کهن را باز آفرینی کرد.

نظریاتی راجع به اسطوره شناسی

- نخستین نظریه‌های انتقادی در باب اسطوره طی سده نوزدهم میلادی ارائه گردید. در این سده پژوهشگران، اسطوره‌ها را به‌عنوان نمونه‌های منسوخ و ناکارآمد اندیشه انسانی معرفی می‌نمودند و باور داشتند که اسطوره چیزی بیش از همتای ابتدایی دانش مدرن نیست. اما در سده بیستم میلادی بسیاری از پژوهشگران اسطوره‌شناس این دیدگاه را ناقص دانسته و رد کردند. در اصل امروز دیگر به اسطوره به‌عنوان سویه متضاد یا مخالف دانش نگاه نمی‌شود. از دید اسطوره‌شناسی مدرن، بررسی و تفسیر اسطوره‌ها به معنای کنار نهادن دانش نیست. **یونگ** تلاش کرد بنیادهای روان‌شناختی پنهان در پس جهان اسطوره‌ها را دریابد. او بر این باور بود که همه انسان‌ها در وابستگی به یک سری از نیروهای ذاتی ناخودآگاه با یکدیگر شریک هستند، که او نامشان را کهن‌الگو نهاد. **لوی استروس** عقیده داشت اسطوره‌ها بازتاب الگوهای ذهنی انسان هستند و بیشتر در پی یافتن این ساختارهای ذهنی و به‌ویژه دوگان‌های متضاد (همچون خوب و بد، یا مهربان و ستمگر) در دل اسطوره‌ها بود.
- **الباده** بر این باور بود که یکی از محوری‌ترین کارکردهای اسطوره، بنیان نهادن سرمشق‌هایی برای رفتار انسانی است. او نشان داد که نه تنها اسطوره‌سازی در تضاد با جهان امروز نیست، بلکه انسان مدرن نیز به ناچار همچون نیاکانش اسطوره‌های ویژه خود را می‌سازد.

یک نمونه: اسطوره هبوط انسان

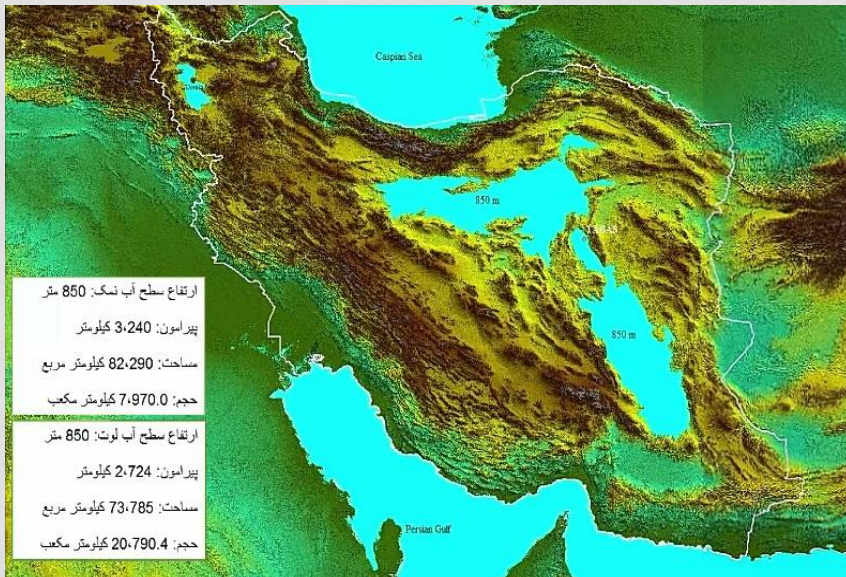

فصل سوم : صدای سخن جغرافیا

- فعالیت انسان در بستر **طبیعت و جغرافیا** صورت می گیرد
- برای درک بهتر تاریخ یک ملت باید جغرافیای آن را به درستی شناخت

واقعیت های جغرافیای ایران

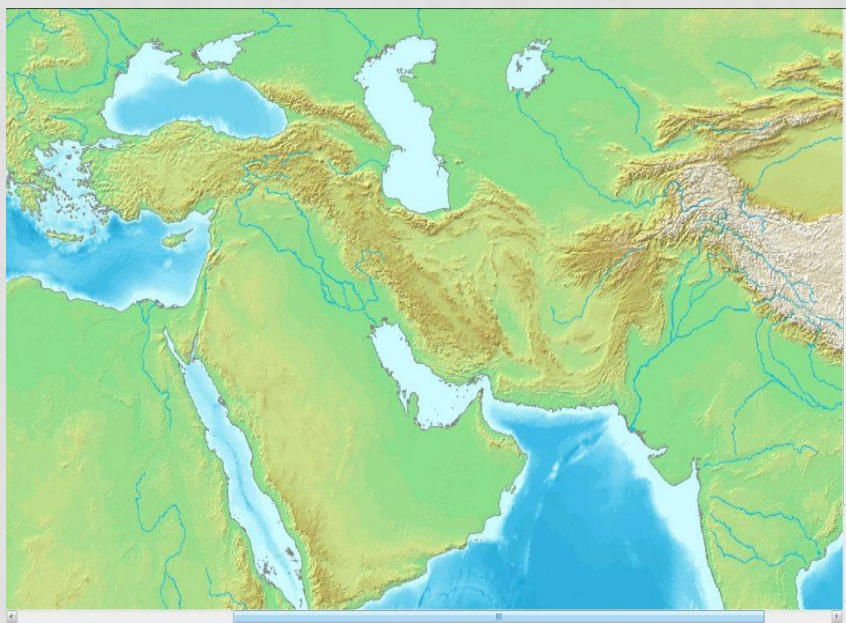
- 1. مهاجرین و مهاجمین
- 2. شاه راه خراسان (راه ابریشم)
- 3. کم آبی
- 4. جغرافیای سیاسی یکپارچه

مهاجرین و مهاجمین

- فلات ایران به وسیله چند رشته کوه محصور شده است با این حال در میان این رشته کوه ها منفذهایی وجود دارد که همیشه در طول تاریخ از شرق و غرب مهاجمین و مهاجرین به داخل آن نفوذ یافته اند.
- آریایی ها، یونانی ها (اسکندر) عرب ها، مغول ها، و ... به این سرزمین آمده اما پس از مدتی به رنگ این سرزمین در آمده اند

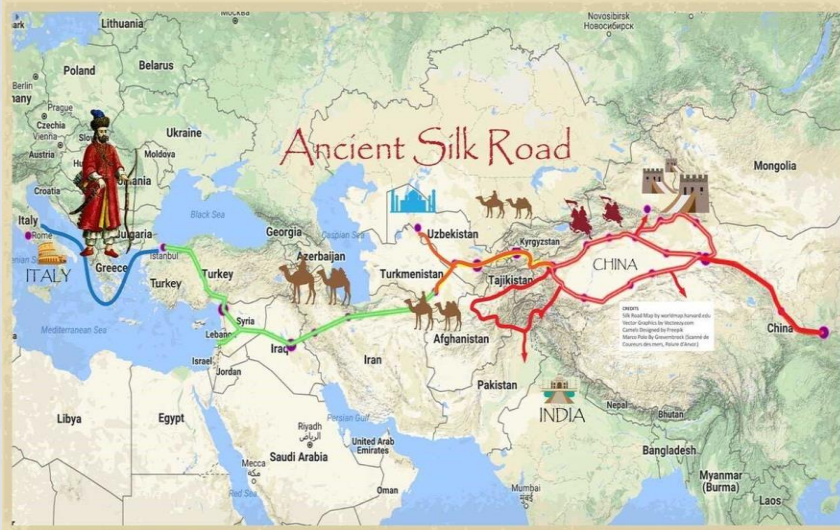
فلات ایران و منقذهای ورودی

شاهراه خراسان (راه ابریشم)

- ایران در طول تاریخ خویش **پلی** میان شرق و غرب بوده است. راهی که از چین به اروپا می رفت، از ایران می گذشت.
- وجود دریای خزر در شمال و خلیج فارس و دریای عمان در جنوب باعث می شد که تنها کانال یا **کریدور** میان شرق و غرب از ایران بگذرد
- این وظیفه که **جغرافیا** در ایران تحمیل کرده بود، بر تاریخ و سرنوشت این سرزمین اثر زیادی برجای نهاد

نقشه راه ابریشم

دليل افول راه ابريشم

کم آبی

- کم آبی به عنوان یک واقعیت انکار ناپذیر در تاریخ ایران اثرات فراوانی بر جنبه های مختلف زندگی ایرانی بر جای نهاده است.
- انسان ایرانی در اثر کمیابی تلاش دارد با آن سازگار گردد و نیز مکانیزیمی برای غلبه بر آن بیابد. ایجاد سیستم های آبیاری مانند **قنات** یکی از این راه ها بود.
- کم آبی در فرهنگ ایرانی نیز اثر گذاشته است و **احترام به آب** در این فرهنگ برجسته است.

کم آبی و سیاست

- بر اساس نظریه استبداد شرقی کم یابی موجب استقرار و استمرار نظام استبدادی در مشرق زمین گردیده است.
- بر این اساس که تأسیس و نگهداری از نظام های آبیاری مانند قنات احتیاج به یک **مدیریت کلان** دارد و این مدیریت کلان در نهایت در قالب **دولت مستبد** خود را نشان داده است.

جغرافیای سیاسی یکپارچه

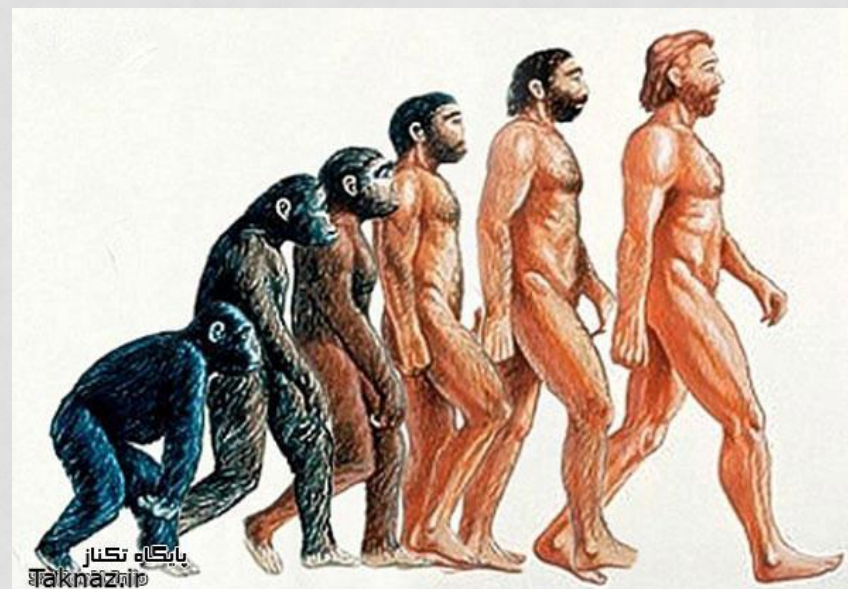
- ایران را باید **سرزمینی خشک** و محصور میان **کوه های** سر به فلک کشیده دانست که دولتی متمرکز با نیروی قاهره به راحتی می توانست آن را اداره نماید.
- **این موقعیت را با یونان مقایسه کنید که شامل مجمع الجزایرهای جداگانه بود و در نتیجه دولت شهرهایی در این سرزمین به وجود آمدند.**
- یونان با آن جغرافیا به فردیت و دموکراسی رسید و ایران با این شرایط به حکومت های یک دست استبدادی ختم گردید.

فصل چهارم: پیش از تاریخ

• پیش از تاریخ چه زمانی را می گویند؟

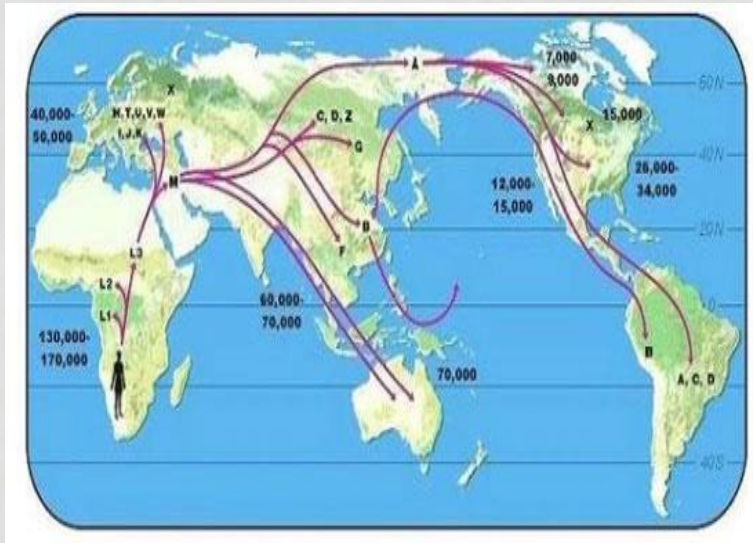
- انسان میلیاردها سال در میان دیگر حیوانات زندگی می کرد، اما از زمانی که ابزار ساز شد و نخستین ابزار توسط وی ساخته و به کار رفت، در این لحظه (پیش از تاریخ) آغاز می شود . باستان شناسان این لحظه مهم را 2 تا 2/5 میلیون سال پیش می دانند.
- مرحله بعد راست قامت شدن این انسان است که منجر به ساخت ابزار سنگی گردید. این لحظه را 2 میلیون سال پیش تخمین می زنند

عکس های انسان پیشا تاریخ

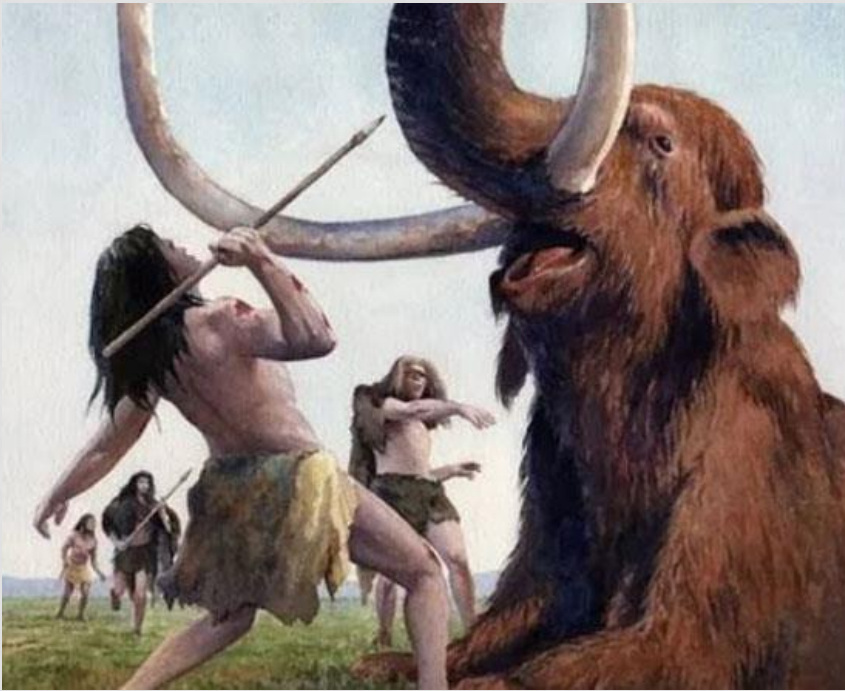

پیش از تاریخ در پهنه جغرافیا

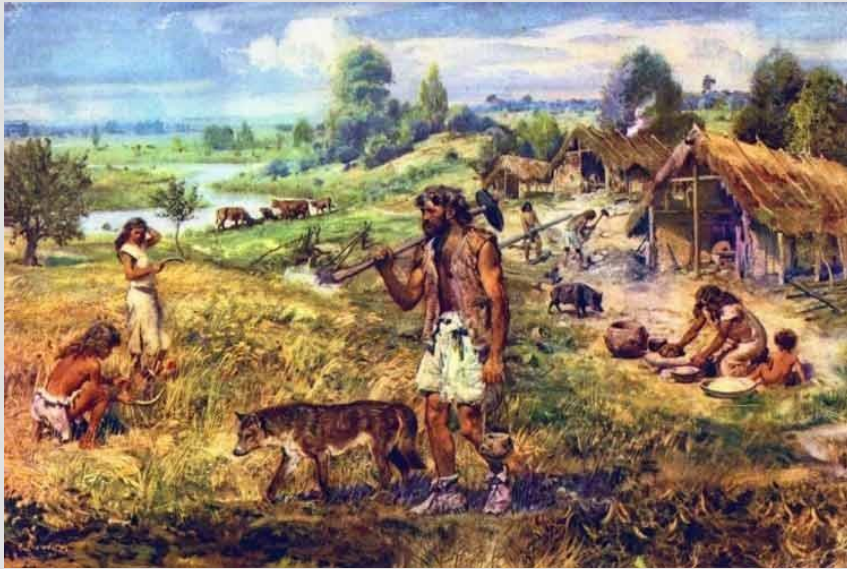
- باستان‌شناسان معتقدند حدود ۸۰۰ هزار سال پیش اروپا، آسیا و خاور نزدیک توسط انسان های راست قامت اشغال شد.
- آنها از شرق آفریقا آمده بودند

انسان شکارگر

انسان کشاورز و دامدار

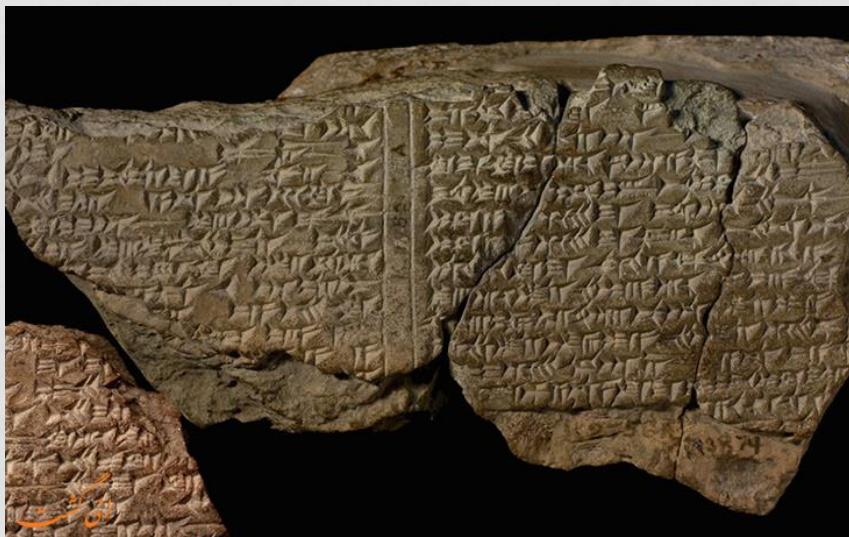
کشف آتش

- **کشف آتش** را باید یکی از دوران سازترین و متحول کننده ترین پدیده های فرهنگی دانست

- اثر **پخته خواری** آن بود که باعث شد تغییراتی در آرواره ها ایجاد گردد و انسان بتواند اصواتی را که از گلو خارج می شد نظم بدهد (**صحبت کردن**)

اختراع خط و مرحله سوم تکامل فرهنگی

اختراع خط انسان را در مسیر شهرنشینی انداخت

با تشکر از توجه شما

• مباحث جلسه بعد:

• تاریخ ایران در دوره های

• پارینه سنگی

• فراپارینه سنگی

• نوسنگی

• مس سنگی

• برنز

• آهن

